

PRESENTACIÓ DE LA PRIMERA JORNADA DE L'AILLC A SARAGOSSA

LÍDIA PONS I GRIERA
*Secretària de l'Associació Internacional
de Llengua i Literatura Catalanes*

Bon dia,

Sr. Degà de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Saragossa, Sr. Director General de Política Lingüística, benvolgut amic cap del Departament de Lingüística General i Hispànica, ponents convidats, professors, alumnes, senyors i senyores,

En primer lloc, vull destacar el plaer que em produeix la celebració d'aquesta primera jornada de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes a la Universitat de Saragossa. En la reunió de la Junta de Govern de l'associació, celebrada el mes de febrer d'enguany, es va acordar de dedicar una jornada sobre divulgació de la recerca en els dos anys que passen entre col·loqui i col·loqui; immediatament se'm va ocórrer de proposar la Universitat de Saragossa com a seu de la primera jornada. En primer lloc, pel fet que no s'hi havia celebrat mai cap dels nostres congressos. En segon lloc, per la important presència de l'Àrea de Filologia Catalana i dels estudis sobre català en aquesta universitat. I, encara, vaig tenir en compte que, des que sóc secretària de l'associació, l'any 1994, he tingut ocasió de comprovar directament l'interès i la constància en la participació dels professors d'aquesta àrea en els congressos de l'AILLC —i recordo molt especialment la participació en el de Budapest—; també que aquests professors col·laboren amb articles a la revista *Estudis de llengua i literatura catalanes*; i que solen trametre regularment informació

bibliogràfica a la secretaria de l'associació. A més, des del punt de vista estrictament personal, perquè, com explicaré a continuació, fa molts anys que tinc una bona relació professional i acadèmica amb els professors actuals de l'àrea i amb els que la van crear.

Primer, amb la Dra. María Antonia Martín Zorraquino, catedràtica de l'Àrea de Llengua Espanyola, experta en pràcticament tots els àmbits de la lingüística i de la filologia —filologia i història de l'espanyol, gramàtica, lèxic, sociolingüística i variació, pragmàtica i discurs, llenguatge d'especialitat i gènere, estudis literaris— i una gran professora, amb molta paciència i una excel·lent capacitat didàctica. Aprofito, a més, l'avinentsa per afegir les meves paraules —manllevades de les que li va adreçar el Dr. José Manuel Blecua— a l'homenatge que fa pocs dies li va dedicar aquesta universitat: «Una gran aragonesa por su capacidad de trabajo, tesón y buen carácter». La Dra. Martín Zorraquino juntament amb la Dra. Maria Rosa Fort Cañellas van impulsar ja fa anys els estudis de català en aquesta universitat. Resultat de la seva col·laboració va ser, entre d'altres, el treball *Estudio sociolingüístico de la Franja Oriental de Aragón*, publicat l'any 1995 per la Universitat de Saragossa; el treball es basa en l'anàlisi i interpretació dels materials de les enquestes fetes a 520 informadors de 61 localitats i continua sent obra de referència quan es parla del català de l'Aragó. En aquest estudi s'hi va implicar, a més d'altres professors, com la Dra. María Luisa Arnal Purroy, un jove llicenciat, Javier Giralt Latorre, que estava preparant la tesi doctoral «Contribución al estudio de las hablas de La Litera», dirigida pel Dr. José María Enguita, i presentada i defensada l'any 1997.

Justament el mateix any 1995, amb ocasió del Congrés a Palerm de la Societé de Linguistique Romane, vaig conèixer personalment la Dra. Martín Zorraquino, que em van presentar com la gran experta en María Moliner. Llavors ja em va sorprendre agradablement el seu interès pel català i pels catalanistes. Posteriorment l'he retrobada en altres congressos internacionals. També em va convidar a col·laborar, el novembre de l'any 1998, en unes *Jornadas sobre lenguas minoritarias y variedades dialectales en la España actual*, organitzades per aquesta universitat i la Institución Fernando el Católico de la Diputació Provincial de Saragossa; a les jornades vaig presentar la ponència «Aspectos de la variación sintáctica en el catalán actual». I, encara, anys després, em va implicar en la preparació d'un

programa de màster Erasmus Mundus interuniversitari i internacional sobre variació, que finalment no va reeixir.

Des de llavors, i ja fa més de dues dècades, mantinc una relació bona i continuada amb alguns professors de la Universitat de Saragossa i més directament amb els de l'Àrea de Filologia Catalana. Primer, amb la Dra. Maria Rosa Fort i el Dr. Javier Giralt; més tard, també amb la Dra. Maria Teresa Moret Oliver, de qui vaig tenir l'honor de ser membre del jurat quan va concursar brillantment a una plaça d'ajudant. Amb ocasió del concurs, vaig saber del seu parentiu amb un altre filòleg exalumne meu a la Universitat de Barcelona, el Sr. Hèctor Moret Coso, a qui havia dirigit satisfactòriament una tesi de llicenciatura sobre el parlar de Mequinensa; també ell de manera tímida, però continuada, m'ha anat tenint al corrent dels seus progressos professionals i dels seus estudis sobre la llengua i la literatura catalanes de la Franja. La Dra. Maria Teresa Moret va presentar l'any 2010 la primera tesi doctoral redactada i defensada en català a la Universitat de Saragossa; tractava sobre la documentació notarial aragonesa del segle XIV i la va dirigir la Dra. Maria Rosa Fort. Aquests tres professors, Dra. Fort, Dr. Giralt i Dra. Moret, són els que porten el pes dels estudis de català en aquesta universitat, en les assignatures de grau i de màster: *Segunda Lengua I (catalán)* i *Segunda Lengua II (catalán)*, a primer; *Literatura de la segunda lengua: literatura catalana*, a segon; *El catalán en Aragón*, com a optativa de tercer i quart; i *Lenguas y tradiciones lingüísticas en el ámbito pirenaico*, assignatura de màster que comparteixen el Dr. Giralt i la Dra. Rosa María Castañer. Com a resultat d'aquesta bona relació, també vull comentar que, a proposta d'aquests professors, i en condició de codirectora de l'*Atlas Lingüístico del Domini Català*, vaig actuar com a tutora d'un estudiant seu de doctorat, Ricardo Viruete, que l'any 2009 va col·laborar durant uns mesos en els treballs de l'atles a l'Institut d'Estudis Catalans.

No vull acabar la meva presentació sense explicar la satisfacció que vaig tenir quan el Dr. Giralt em va comunicar que la jornada es dedicava a *El repte d'investigar sobre la Franja d'Aragó*. És que una part important de la meva vida personal i també de recerca en dialectologia està lligada a la Franja. Per això, en sentir el tema, em van venir un munt de records relacionats amb diferents campanyes de recollida de materials lingüístics a l'Aragó.

He treballat amb les dades dialectals de la vintena d'enquestes de la Franja que figuren en l'*Atles Lingüístic del Domini Català*, des de l'Alta Ribagorça fins al Matarranya. També he participat directament en moltes d'aquestes enquestes —en unes com a investigadora i en d'altres només com a consort—, de manera que he viscut una part de la meua vida en totes aquestes comarques. Després d'una enquesta d'ensinistrament a Lleida, jo em vaig estrenar com a investigadora amb l'enquesta feta a Fraga l'any 1966, quan tenia 22 anys. Recordo com si els tingués al davant els meus dos informants: un molt prim i tot nervi, i l'altre més grassó, amb uns ulls menuts com els dels cuquets que surten de la poma en els contes infantils. Encara vaig tornar a Fraga dues vegades l'any 1979 per a enregistrar una sessió del programa setmanal *Català amb vosaltres*, de Televisió Espanyola, dedicada al català de l'Aragó; durant molts anys, fins que es va trencar, vaig conservar una [pi'tʃɛlə] de terrissa que em van regalar.

De l'any 1966 fins al 1974 es van fer totes les enquestes de l'*Atles Lingüístic del Domini Català* a l'Aragó i, sense entrar en els detalls lingüístics, vull compartir amb vostès alguns dels records i sensacions de tota mena que guardo després d'haver recorregut moltes vegades la Franja d'Aragó de Sud a Nord i de Nord a Sud: Els revolts perillosos de la carretera a Calaceit quan, des de la Terra Alta, entres al Matarranya; i els de la carretera que, passant per la Ginebrosa, va des de Bellmunt de Mesquí fins a Aiguaviva de Bergantes, també al Matarranya. Els precipicis que et porten des del Matarranya fins a Morella, passant per Mont-roig de Tastavins. L'ensurt que et produeix el vol sobtat i encarat cap a tu d'una àguila que ha sortit de qualsevol racó de la gran mola rogenca que corona Mont-roig. L'escalf entranyable que ens va dispensar la família Mompel, de Bellmunt, durant els dos llargs estius que vam viure a casa seva. Les primeres sabates del meu fill gran, que vam comprar a Vall-de-roures. La desolació corprenedora que t'agafa quan, des de l'altra banda de l'embassament, et vas acostant al poble vell de Mequinensa. La impressionant magnitud de l'església de Roda. La immensitat i l'estretor del Congost de Ventamillo, i l'eixamplament que sents al cor quan arribes a Castelló de Sos o a Santa Liestra, segons la direcció. La humitat de Grist durant l'estiu. La sensació de petitesa infinita quan ets a tocar del riu i tens just al darrere l'immens espadat que és la «peira» de Sopeira. El canvi de vida i el canvi d'olors ambientals que es van produir a les Paüls entre les darrerries dels anys 60 i començaments dels 80.

El gust de les patates guisades al forn de la fonda de Valljunquera i el dels tomàquets escalivats de la fonda de Favara. L'aroma d'aranyó que tenen les cireres silvestres que es fan al costat de la carretera que puja de Benasc a Cerler. Com poden veure, una llista de mai acabar d'associacions sinestèsiques: La visió geomètrica en blanc i negre de les pilotes de futbol que feien a totes les cases de Favara. Els nusos dels dits, inflats per l'àcid úric, de l'informador de Saünc. El soroll metàl·lic de les pedres negres de Sant Martí de Veri...

En fi, un conjunt de vincles particulars, acadèmics o emocionals, relacionats tots amb llargues estades de recerca dialectal sobre el català en terres aragoneses.

I ja, per acabar, vull donar les gràcies a la Universitat de Saragossa, a la Facultat de Filosofia i Lletres, al Departament de Lingüística General i Hispànica i molt especialment als professors de l'Àrea de Filologia Catalana d'aquesta universitat; i els les dono en nom dels òrgans de govern de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, representats aquí per la Dra. Maria Rosa Lloret, com a tresorera, pel Dr. Ramon Sistac, com a vocal, pel Dr. Joaquim Rafel, com a conseller, i per mi mateixa, com a secretària. Moltes gràcies per haver acollit amb tant d'entusiasme l'organització de l'acte, per l'encert a triar el tema, per la preparació acurada i per les hores de dedicació. Espero que els ponents ens posin al dia sobre la recerca en català a la Franja d'Aragó, que aquesta primera jornada de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes sigui un èxit i que sigui recordada com a jornada de referència quan l'associació hagi celebrat moltes i moltes jornades de recerca.

Moltes gràcies.